

כאן לשונו וכן כתב הרשב"א (נ"ו ד"ה ואמר) אע"פ שהן קטנים מאוד וכן כתבו בחוספות עד כאן לשונו:

ב שמן זית מברכין עליו בורא פרי העץ וכו'. נריש פירק כילד מצרכין (סוף דף ל"ה) אמר רבי יוחנן שמן זית מצרכין עליו

זרע פרי העץ היכי דמי אלימא דקא שמי ליה מיסתי אזוקי מזיק ליה אלא דקאכיל ליה על ידי פת אי הכי הויא ליה פת עיקר והוא טפל ונתן (מד.) זה הכלל כל שהוא עיקר ועמו טפלה מצרך על העיקר ופוטרי את הטפלה אלא דקא שמי על ידי אניגרון (פירוש מי שלקות) אם כן הוה ליה אניגרון עיקר ושמן טפל ונתן זה הכלל וכו' הכא במאי עסקין בחושש בגרונו דמניא החושש בגרונו לא יערענו בשמן מחלה בשבת אבל נותן שמן הרבה לחוך אניגרון ויבלע פשיטא מהו דחימא כיון דלרפואה קא מיכוין לא ליברך עליה כלל קמ"ל כיון דאית ליה הנאה

ערלה חשיבי כפרי. [ב] ורשב"א כתב שאין לברך עליהן בורא פרי העץ דאדרבה לא חשיבי כפרי לענין ערלה אלא דמרבה להו מאת פריו את ה[טפלה] לפריו. ואדוני אבי הרא"ש ז"ל כתב כר"י ובלבד שלא יהו מרים שנהנה באכילתן: ד שמן זית מברכין עליו בורא פרי העץ ומוקמינן לה בחושש בגרונו שזו היא רפואתו שנותן שמן (ס"א [ג] [ו] הרבה) (ו) לחוך אניגרון ויבלעו דהשתא הוי ליה שמן עיקר אבל אי אכיל ליה על ידי פת הוי ליה פת עיקר ומברך על העיקר ופוטרי הטפלה. ואי שתי ליה בעיניה אזוקי מזיק ליה ולא יברך עליו כלל. ופירש ה"ר

ד שמן זית מברכין עליו בורא פרי העץ ומוקמינן לה בחושש בגרונו וכו' עד אזוקי מזיק ליה. נריש פירק כילד מצרכין (ל"ה):

יוסף לאו דוקא חושש בגרונו אלא אורחא דמילתא נקט והוא הדין נמי אם

מיניה צעי צרכי: וזוהי שכתב רבינו אב"י אי אכיל ליה על ידי פת הוי ליה פת עיקר וכו'. איכא למידק דלא איצטרך ליה לרבינו לפרש זה גבי שמן ופת דהלא כללא הוא דכל שהוא עיקר וכו' וכדלקמן נסימן ר"צ דאף על גב דנמרח קאמר בקושיא אלא דאכיל ליה על ידי פת וכו' מכל מקום רבינו שטמנ פסקוי לא היה צריך לכתוב גבי שמן ופת יומר משאר כל הדברים וכן הקשה ה"ר יונה (כה. ד"ה ומאי) אדברי הרי"ף ולא פירך כלום: ונראה לי למחך דאמא לאורוי דאפילו בחושש בגרונו לא אמרינן דהשמן עיקר והפת טפל אפילו בשמן הרבה ופת מועט והכי מוכח בסוגיא מדקא מהדר לאוקמי להא דרבי יוחנן בחושש בגרונו וקא שמי ליה על ידי אניגרון ולא מוקי ליה בחושש בגרונו וקאכיל ליה על ידי פת אלא דהוא עיקר בחושש בגרונו אלא אם כן דשמי ליה על ידי אניגרון אבל לא על ידי פת אפילו שמן הרבה ופת מועט והכי משמע לי מלשון הרי"ף דמפרש כך עיין שם אלא דלפי זה קשיא מה שכתב הך דחושש בגרונו וקאכיל ליה לשמן על ידי פת אף על גב דאין כוונתו לאכול פת ואפילו הכי הפת עיקר ובסימן ר"צ באוכל דג מליח ואין צריך לאכול פת אלא כדי שלא יזיק המלח בגרונו קאמר דהפת טפל וצריך עיין ועיין במה שכתבתי

זוהי נסימן ר"צ (ס"ז ד"ה ומ"ש כגון):

ג ופ"ש ופירש ה"ר יוסף לאו דוקא חושש בגרונו וכו'. איכא לתמוה דנמרח אסיקנא להדיא דעל ידי אניגרון מצרך שהכל אם אינו חושש בגרונו דאניגרון עיקר וכמו שכתב בה"ג (ברכות פ"ו ס' ע"ג) ה[ח] וה"ר יוסף פסק כנגד הגמרא ויש לומר דס"ל לה"ר יוסף דנמרח לא קמיירי אלא צומן שמן באניגרון כדרך שרגילין ליתן שמן מועט באניגרון התם הוא דאניגרון עיקר ומצרך שהכל אבל צומן שמן הרבה יומר מהרגילות הוה ליה שמן עיקר וכיון שנהנה ממנו דאינו מזיק כיון שזוהו על ידי אניגרון מצרך עליו זרע פרי העץ. אלא דקשה מנא ליה לה"ר יוסף לפרש פירוש זה צהלכה ודילמא באינו חושש בגרונו אניגרון עיקר ואפילו נותן שמן הרבה באניגרון וכמו שכתב בה"ג ויש לומר דהוה קשיא ליה לה"ר יוסף במאי דפריך בגמרא פשיטא הא ודאי כיון דבאינו חושש בגרונו וזוהו על ידי אניגרון אינו מצרך אלא שהכל אם כן איצטרך ליה לאשמועינן דבחושש בגרונו מצרך זרע פרי העץ דהשמן עיקר ולא אניגרון. בעל כרחך דהכי פריך כיון דאפילו באינו חושש בגרונו מצרך זרע פרי העץ אס' כן כל שכן בחושש בגרונו דמכיון שמהא לו שמיית השמן רפואה לגרונו פשיטא דהשמן עיקר אפילו לא נתן צו שמן הרבה אלא כמו שרגילות ליתן שמן באניגרון מכל מקום כיון שאינו שומהו אלא בשביל השמן פשיטא דהשמן עיקר ומצרך עליו זרע פרי העץ ומשני הא ודאי דכשחייב לצרך עליו צריך לצרך זרע פרי העץ דשמן הוא העיקר אלא דסלקא דעתך אמינא כיון דלא היה שומהו לאניגרון זה עכשיו אלא לרפואה גרונו שומהו לא ליברך עליה כלל קא משמע לן דצריך לצרך עליו כיון שנהנה ממנו וכיון שצריך לצרך פשיטא הוא דצריך לצרך זרע פרי העץ: ועדיין צריך לישב צה"ג מאי פריך בגמרא פשיטא הא לאו פשיטא הוא כיון דכלא חושש בגרונו אינו מצרך אלא שהכל איצטרך לאשמועינן דבחושש בגרונו צריך לצרך זרע פרי העץ ונראה דהכי פריך דכיון דלא איצטרך ליה לרבי יוחנן למימר דבאינו חושש

פרישה

(ו) לחוך אניגרון. פירוש מיל דסילקא קורא אניגרון וכן כתב ר"ן [ו] דף כ"ט ע"ב:

דרישה

[ב] ורשב"א כתב שאין לברך עליהן בורא פרי העץ. ובורא פרי האדמה יש לברך וכשהן מרים סבירא ליה דלא יברך כלום ואי ממתק להו על ידי האור סבירא ליה דיברך עליהן שהכל ומה שכתב הרא"ש כיון שאינם מרים מברך עליהן בורא פרי העץ גם כשהן מרים ומתמתקים על ידי האש נראה לי דמברך עליהן בורא פרי העץ כיון שהן גוף הפרי דומיא דשקדים המרים בסמוך והוי כפירות שאינן נאכלין כשהן חיים ונאכלין כשהן מבושלין דמברך עליהן עיקר הברכה:

חדושי הגהות

[ג] הבי"ח האריך מה למחוק מינח הרבה והט"ו סק"צ קיים הטעמה על נכון:

הגהות והערות

[ה] ברוב דפו"ר וכתבתי "את פרוי הטפל לפריו": [ו] כ"ה בכתבתי וברפטי מנטובה ספרדי שלוניקי ופראג. אבל בדפוסי פייכי די שאקו שונצינו קושטטינא ודפו"ר ב"י ליתא. וכן בדפו"ר ב"ח כתוב "בנוסחאות המדויקות לא כתוב בהן חיבת הרבה". וכשיטתו בכתב: [ז] צ"ח ר' יונה שכ"כ בדף כ"ח ע"ב בדפוס ישן (המצוין בצד הרי"ף בש"ס וילנא) ולפנינו בדף כ"ה ע"א ד"ה אבל. אך

ומ"ש רבינו וכן כתב הרמב"ם שאם שתה אותו לבדו וכו'. כלומר גם הרמב"ם (פ"ח ה"ג) הסכים לדברי בה"ג (ברכות פ"ז ח ע"ג) והר"מ מרוטנבורק (ברכות מהר"ס ג.) שסוגרים שאם אינו מתכוין לרפואה אינו מברך על השמן שהרי כתב שאם לא היה חושש בגרונו מברך שהכל כלומר מברך על האניגרון שהכל ח"י ופוטור את השמן. ועל מה שכתב שאם שמה אותו לבדו מברך עליו כתב רבינו שאינו נראה ובאמת כי לכאורה טו בדן יש לרבינו לתמוה עליו דהא אמרינן בגמרא אי דשתייה בעיניה אזוקי מזיק משמע ודאי דהיינו לומר דכיון דמזיק הוא אין לברך עליו כלל וכן כתב בהדיא הרי"ף (כ"ה.) וגם ההגהות (מיימוני פ"ח אות ה) כתבו בשם ה"ר"ס (ש"ס) דאין מברכין עליו כלל דאזוקי מזיק ליה: ומה שכתב רבינו ויותר נראית סברא ראשונה וכו'. כלומר שמה שהסכימו בו בה"ג והר"ס והרמב"ם שאם אינו חושש

בגרונו ושותהו לשמן על ידי אניגרון דמברך שהכל משום דפשיטא הוא דמברך העיקר דמכיון אליו השותהו אזלינן אס כן הוא הדין בחושש בגרונו נמי פשיטא הוא דמברך בורא פרי העץ כיון דהעיקר דמכיון אליו הוא השמן דאמאי פשיטא הך עפי מהא ומשי ודאי פשיטא הוא דכשחייב לברך בחושש בגרונו דמברך בורא פרי העץ אלא דסלקא דעתך אמינא כיון דלרפואה הוא דאין לברך כלל קא משמע לן וכדפירשתי. ונראה דלמסקנא בחושש בגרונו דשמן הוא העיקר לרפואת גרונו אפילו לא נתן באניגרון אלא שמן מועט כמו שהוא הרגילות נמי מברך בורא פרי העץ בין לה"ר יוסף בין לבה"ג ומשום הכי כתב רבינו בחמלה נכנס ומוקים לה בחושש בגרונו שזו היא רפואתו שנותן שמן לתוך אניגרון ויולעו וכו' ולא כתב שנותן שמן הרבה דאפילו נותן שמן מועט מברך בורא פרי העץ לדברי הכל כדפירשתי אלא

אינו חושש בגרונו אם נותן שמן הרבה לתוך אניגרון מברך עליו שהרי נהנה ממנו. אבל בהלכות גדולות כתב שאין לו לברך אלא אי כייבין ליה חניכיה דמיכוין לרפואה ומיתהני מיניה אבל אי ליכא רפואה אפילו נותן שמן הרבה הוי אניגרון עיקר ואינו מברך על השמן וכן כתב הר"מ מרוטנבורק וכן כתב הרמב"ם ז"ל אם שתה אותו לבדו או שלא היה חושש בגרונו מברך עליו שהכל. ואין נראה מה שכתב שאם שתה אותו לבדו שיברך עליו [ד] דקאמר בגמרא אי דשתייה בעיניה אזוקי מזיק ליה פירוש ולא יברך עליו כלל. ויותר נראה סברא ראשונה לברך אף כשאינו חושש דכיון שהוא

בגרונו אינו מברך על השמן אינו נראה ויותר נראה סברא ראשונה שהיא סברת ה"ר יוסף שאפילו אינו חושש בגרונו אס נותן שמן הרבה לתוך אניגרון מברך על השמן דכיון שהוא נהנה מן השמן למה לא יברך עליו אדרבה יותר פשוט הוא שצריך לברך עליו מכשואה לרפואה ומיהו מחוץ דברי הרשב"א נחישב זה שכתב (ו. ד"ה הנ"ל) דכל ששותהו על ידי אניגרון ומתכוין בו לרפואה מברך עליו בורא פרי העץ דהוי ליה שמן עיקר וכל שאין מתכוין לרפואה אלא לאכילה הוי ליה אניגרון עיקר ואינו מברך אלא על האניגרון (א):

דה"ר יוסף כתב דכאילו חושש בגרונו ונתן שמן הרבה מברך גם כן בורא פרי העץ דהשמן הוא העיקר ואינו מברך שהכל אלא צותן בו שמן מועט כמו שהוא הרגילות דאז אניגרון עיקר: וד"ב ה"ג אין לחלק אלא בין חושש בגרונו לאינו חושש דכאילו חושש אפילו נותן בו שמן הרבה מברך שהכל ובחושש אפילו צותן שמן מועט כמו שהוא הרגילות מברך בורא פרי העץ וכן כתב הרמב"ם גריד פרק ח' נכנס דבחושש מברך בורא פרי העץ ולא כתב שמן הרבה: וה"א דתניא החושש בגרונו לא יערענו חמלה בשבת בשמן אבל נותן שמן הרבה לתוך אניגרון ויולע התם אמת לאורוי רבא דאפילו צותן ברכה אפילו בשמן מועט מברך בורא פרי העץ דכיון דחושש בגרונו השמן הוא העיקר: ויש ספרי רבינו שכתבו בהן שזו היא רפואתו שנותן שמן הרבה לתוך אניגרון ונראה לי דטעות סופר הוא וצריך להעביר הקולמוס על חיצת הרבה ודו"ק ולענין הלכה נקטינן כבה"ג:

שמן הרבה לא חסרינן ליה בשבת מטעמא דמיחוי כרפואה אבל לענין ברכה אפילו בשמן מועט מברך בורא פרי העץ דכיון דחושש בגרונו השמן הוא העיקר: ויש ספרי רבינו שכתבו בהן שזו היא רפואתו שנותן שמן הרבה לתוך אניגרון ונראה לי דטעות סופר הוא וצריך להעביר הקולמוס על חיצת הרבה ודו"ק ולענין הלכה נקטינן כבה"ג:

ד"ה ר"ש בשם הרמב"ם דבשתה שמן לבדו מברך עליו שהכל. טעמו דמפרש הא דקאמר בגמרא אילימא דקשמי לה מיסתי אזוקי מזיק ליה הכי פירושא ואם כן אמאי קאמר רבי יוחנן דמברך עליו בורא פרי העץ אלא הא פשיטא הוא כיון דנהנה בשעה דקא שמי ליה דצריך לברך שהכל דלא גרע שמן מחומץ דאזוקי נמי מזיק ליה וצריך לברך עליו שהכל: ובין כתב ה"ר יונה (כ"ה ד"ה על) גבי חומץ דלענין ברכה צריך לברך אף על גב דמזיק ליה ומציאו בית יוסף צסימן ר"ד (ק"פ ד"ה ומ"ש ועל החומץ) והיא דעת הרמב"ם שכתב בפרק ח' (ה"ה) נכנס דעל החומץ מברך שהכל דמשמע חומץ גמור שאינו מעורב במים דלא כדעת רבינו צסימן ר"ד דאינו מברך כלום על החומץ אס אינו מעורב במים ולטעמיה אזיל דבשמן נמי אינו מברך כלל אס שותהו בעיניה ואין כך דעת הרמב"ם לא בשמן ולא בחומץ: ואם תאמר ומאי שנא משקדים המרים גדולים אין מברך עליהם כלל משום דאזוקי מזיק ליה ויש לומר דשמן זית שאני דבשעה ששותהו נהנה ממנו אף על גב דמזיק ליה בצפוף חייב לברך על מה שנהנה בשעת שתייה מה שאין כן בשקדים דכיון דבשעת אכילה אינו נהנה דמרים הם ולצפוף נמי אזוקי מזיק ליה אין מברך כלל והכי איתא להדיא בגמרא (דף ל"ו.) אקיימא דשערי דקאמר שמואל דמברך שהכל ודחטי נמי שהכל אלא דשערי אילטריכא ליה מהו דמימא דשערי הואיל וקשה לקוקאייני לא ליצריך עליה כלל קא משמע לן כיון דאית ליה הנאה מיניה עבי צרכי אלמא אף על גב דאזוקי מזיק ליה לצפוף אפילו הכי כיון דאית ליה הנאה מיניה בשעת אכילה מברך עליה שהכל ומכאן נראה לדברי הרמב"ם בחומץ ושמן זית דמברך עליהם שהכל אף על גב דאזוקי מזיק ליה ודו"ק. ולענין הלכה ספק ברכות להקל ובשמן ענינו אינו מברך עליו כלל:

ד"ה ר"ש בשם הרמב"ם דבשתה שמן לבדו מברך עליו שהכל. טעמו דמפרש הא דקאמר בגמרא אילימא דקשמי לה מיסתי אזוקי מזיק ליה הכי פירושא ואם כן אמאי קאמר רבי יוחנן דמברך עליו בורא פרי העץ אלא הא פשיטא הוא כיון דנהנה בשעה דקא שמי ליה דצריך לברך שהכל דלא גרע שמן מחומץ דאזוקי נמי מזיק ליה וצריך לברך עליו שהכל: ובין כתב ה"ר יונה (כ"ה ד"ה על) גבי חומץ דלענין ברכה צריך לברך אף על גב דמזיק ליה ומציאו בית יוסף צסימן ר"ד (ק"פ ד"ה ומ"ש ועל החומץ) והיא דעת הרמב"ם שכתב בפרק ח' (ה"ה) נכנס דעל החומץ מברך שהכל דמשמע חומץ גמור שאינו מעורב במים דלא כדעת רבינו צסימן ר"ד דאינו מברך כלום על החומץ אס אינו מעורב במים ולטעמיה אזיל דבשמן נמי אינו מברך כלל אס שותהו בעיניה ואין כך דעת הרמב"ם לא בשמן ולא בחומץ: ואם תאמר ומאי שנא משקדים המרים גדולים אין מברך עליהם כלל משום דאזוקי מזיק ליה ויש לומר דשמן זית שאני דבשעה ששותהו נהנה ממנו אף על גב דמזיק ליה בצפוף חייב לברך על מה שנהנה בשעת שתייה מה שאין כן בשקדים דכיון דבשעת אכילה אינו נהנה דמרים הם ולצפוף נמי אזוקי מזיק ליה אין מברך כלל והכי איתא להדיא בגמרא (דף ל"ו.) אקיימא דשערי דקאמר שמואל דמברך שהכל ודחטי נמי שהכל אלא דשערי אילטריכא ליה מהו דמימא דשערי הואיל וקשה לקוקאייני לא ליצריך עליה כלל קא משמע לן כיון דאית ליה הנאה מיניה עבי צרכי אלמא אף על גב דאזוקי מזיק ליה לצפוף אפילו הכי כיון דאית ליה הנאה מיניה בשעת אכילה מברך עליה שהכל ומכאן נראה לדברי הרמב"ם בחומץ ושמן זית דמברך עליהם שהכל אף על גב דאזוקי מזיק ליה ודו"ק. ולענין הלכה ספק ברכות להקל ובשמן ענינו אינו מברך עליו כלל:

ד"ה ר"ש בשם הרמב"ם דבשתה שמן לבדו מברך עליו שהכל. טעמו דמפרש הא דקאמר בגמרא אילימא דקשמי לה מיסתי אזוקי מזיק ליה הכי פירושא ואם כן אמאי קאמר רבי יוחנן דמברך עליו בורא פרי העץ אלא הא פשיטא הוא כיון דנהנה בשעה דקא שמי ליה דצריך לברך שהכל דלא גרע שמן מחומץ דאזוקי נמי מזיק ליה וצריך לברך עליו שהכל: ובין כתב ה"ר יונה (כ"ה ד"ה על) גבי חומץ דלענין ברכה צריך לברך אף על גב דמזיק ליה ומציאו בית יוסף צסימן ר"ד (ק"פ ד"ה ומ"ש ועל החומץ) והיא דעת הרמב"ם שכתב בפרק ח' (ה"ה) נכנס דעל החומץ מברך שהכל דמשמע חומץ גמור שאינו מעורב במים דלא כדעת רבינו צסימן ר"ד דאינו מברך כלום על החומץ אס אינו מעורב במים ולטעמיה אזיל דבשמן נמי אינו מברך כלל אס שותהו בעיניה ואין כך דעת הרמב"ם לא בשמן ולא בחומץ: ואם תאמר ומאי שנא משקדים המרים גדולים אין מברך עליהם כלל משום דאזוקי מזיק ליה ויש לומר דשמן זית שאני דבשעה ששותהו נהנה ממנו אף על גב דמזיק ליה בצפוף חייב לברך על מה שנהנה בשעת שתייה מה שאין כן בשקדים דכיון דבשעת אכילה אינו נהנה דמרים הם ולצפוף נמי אזוקי מזיק ליה אין מברך כלל והכי איתא להדיא בגמרא (דף ל"ו.) אקיימא דשערי דקאמר שמואל דמברך שהכל ודחטי נמי שהכל אלא דשערי אילטריכא ליה מהו דמימא דשערי הואיל וקשה לקוקאייני לא ליצריך עליה כלל קא משמע לן כיון דאית ליה הנאה מיניה עבי צרכי אלמא אף על גב דאזוקי מזיק ליה לצפוף אפילו הכי כיון דאית ליה הנאה מיניה בשעת אכילה מברך עליה שהכל ומכאן נראה לדברי הרמב"ם בחומץ ושמן זית דמברך עליהם שהכל אף על גב דאזוקי מזיק ליה ודו"ק. ולענין הלכה ספק ברכות להקל ובשמן ענינו אינו מברך עליו כלל:

דרכי משה

רב (א) ולא ידעתי למה תלה הדבר ברשב"א הלא בעל הלכות גדולות כתבו כמו שכתב הטור בשמו. ובאמת [ה] שיש לתמוה על דברי רבינו בעל הטור על מה שכתב כיון שנהנה למה לא יברך וכו' דזה לא קאמרי החולקים עליו אלא אמרו שאינו מברך על השמן מטעם שהאניגרון הוא עיקר ולכן נראה לענין הלכתא כדעת בה"ג והר"מ ורמב"ם:

רב (א) ולא ידעתי למה תלה הדבר ברשב"א הלא בעל הלכות גדולות כתבו כמו שכתב הטור בשמו. ובאמת [ה] שיש לתמוה על דברי רבינו בעל הטור על מה שכתב כיון שנהנה למה לא יברך וכו' דזה לא קאמרי החולקים עליו אלא אמרו שאינו מברך על השמן מטעם שהאניגרון הוא עיקר ולכן נראה לענין הלכתא כדעת בה"ג והר"מ ורמב"ם:

חדושי הגהות

[ד] הב"ח יישב דברי הרמב"ם שהוא מפרש מה שכתב בגמרא אי דשמי אזוקי מזיק ליה אין כוונתם שלא לברך כלל דלמה לא יברך כיון שנהנה ממנו הרי אמרו שם בגמרא בקמחא דשערי דהוה אמינא דלא ליצריך עלה כיון שקשה לקוקאייני קא משמע לן כיון שנהנה ממנו שיצרך שהכל וכן בחומץ כתב הרמב"ם שיצרך שהכל ולא חילק בין אס שחאו מי אף על גב דאזוקי מזיק ליה יצרך כיון שנהנה ממנו וה"ר יונה כתב כן בהדיא גבי חומץ היכא דבית יוסף צסימן ר"ד (ד"ה ומ"ש ועל החומץ) ואם כן הוא הדין הכא ודאי צריך לברך על השמן אלא עיקר קושיית הגמרא אי דשמי אזוקי מזיק ליה ואין לברך בורא פרי העץ אלא שהכל ולפי זה שפיר פסק הרמב"ם שאם שחאו לבדו יצרך שהכל: [ה] הדרישה יישב דברי הטור על נכון ע"ש (פרישה אות ז):

[ד] הב"ח יישב דברי הרמב"ם שהוא מפרש מה שכתב בגמרא אי דשמי אזוקי מזיק ליה אין כוונתם שלא לברך כלל דלמה לא יברך כיון שנהנה ממנו הרי אמרו שם בגמרא בקמחא דשערי דהוה אמינא דלא ליצריך עלה כיון שקשה לקוקאייני קא משמע לן כיון שנהנה ממנו שיצרך שהכל וכן בחומץ כתב הרמב"ם שיצרך שהכל ולא חילק בין אס שחאו מי אף על גב דאזוקי מזיק ליה יצרך כיון שנהנה ממנו וה"ר יונה כתב כן בהדיא גבי חומץ היכא דבית יוסף צסימן ר"ד (ד"ה ומ"ש ועל החומץ) ואם כן הוא הדין הכא ודאי צריך לברך על השמן אלא עיקר קושיית הגמרא אי דשמי אזוקי מזיק ליה ואין לברך בורא פרי העץ אלא שהכל ולפי זה שפיר פסק הרמב"ם שאם שחאו לבדו יצרך שהכל: [ה] הדרישה יישב דברי הטור על נכון ע"ש (פרישה אות ז):

הגהות והערות

אבל מחולקין הם מהי ברכת האניגרון: ח [*] עיין בהערה הקודמת: ט] עיין כסף משנה פ"ח ה"ב משי"כ ליישב דברי הרמב"ם:

שקדים המרים וכו'. הכי איתא ריש פרק צל מערבין (ערוסין דף כ"ח:) וסוף פרק קמא דחולין (דף כ"ה:) לגבי מעשר והוא הדין לגבי זרעה וכן כתב הרא"ש ריש פרק כ"ד מצרכין: צ"ע וכו'. הכי נקטינן כהכרעת רבינו:

ה **תמרים** שכתשן קצת וכו'. צפרק כ"ד מצרכין (דף ל"ח.) והלכתא תמרי ועבדינהו טרימא מצרכין עליהו זורא פרי העץ מאי טעמא צמילתייהו קיימי כדמעיקרא ופירש רש"י ושם טרימא כל דבר הכתוש קצת ואינו מרוסק עד כאן לשונו משמע דאי מרוסק לגמרי לאו צמילתייהו קיימי ואין מצרכין עליו זורא פרי העץ מיהו נראה לזרין לנכך עליו זורא פרי האדמה ולא גדולות ורב אלפס מברכים עליהו זורא פרי האדמה. והראב"ד כתב זורא פרי העץ וכן כתב אדוני אבי הרא"ש ז"ל [ג] וכיון דאיכא פלוגתא דרבנותא טוב לברך עליהו זורא פרי האדמה לצאת ידי ספק דתנן בירך על פרי העץ זורא פרי האדמה יצא: ז—ח תמרים שכתשן קצת ואינו מרוסקין לגמרי זורא פרי

נהנה למה לא יברך (י) אדרבה יותר פשוט הוא שצריך לברך עליו כשאינו לרפואה מכשהוא לרפואה: ה שקדים המרים קטנים זורא פרי העץ (ח) גדולים ולא כלום דאזוקי מזיקי ליה ואם מתקן י על ידי האור או על ידי דבר אחר מברך זורא פרי העץ: ו צ"ע והוא מין אילן שעליו ראויין לאכילה (ט) ויש בעליו כמין תמרות וגם הן ראויין לאכילה על העלין והתמרות זורא פרי האדמה שאינן עיקר הפרי ועל האביונות שהן עיקר הפרי זורא פרי העץ (י) ועל (יא) הקפריסין שגדלין גם כן עליו להלכות

היהודא אמר רב לנך של ערלה צחורה לארץ זורק את האביונות ואוכל את הקפריסין למימרא דאביונות פירא וקפריסין לאו פירא ורמינהו על מיני נפשה על העלין ועל התמרות זורא פרי האדמה ועל האביונות ועל הקפריסין זורא פרי העץ הוא דאמר כרבי עקיבא דתנן רבי אליעזר אומר לנך מתעשר תמרות ואביונות וקפריסין רבי עקיבא אומר אין מתעשר אלא אביונות בלבד מפני שהוא פרי. ופירש רש"י מיני נפשה. הוא לנך לפי שגדלים זו כמה מיני אכילה קרי ליה מיני: תמרות. בתוך העלים גדלים כמין תמרות צולטין בעלה כמו בעלין של ערבה: אביונות. הוא הפרי: קפריסין. היא קליפה גדולה שפצות הפרי ענין קליפה שגדלה סביב אגוזים דקים. ואיתא חו צמירא (סג) רבינא אשכחיה למר בר רב אשי דקא זריק אביונות וקא אכיל קפריסין. וכתב הר"י (כה:) על זה [ו] והלכתא הכי ומדלגבי ערלה לאו פרי הוא גבי זרעה נמי לאו פירא זלל מצרכין עליהו זורא פרי העץ אלא זורא פרי האדמה וכתב הרא"ש (פ"ג) עליו ולא נהירא דמשמע דהא דאכיל מר בר רב אשי קפריסין לאו משום דהלכה כרבי עקיבא אלא משום דמיקל בדרך הלכה כמותו בתוך לארץ וכיון דנאכל ישראל פירא הוא לענין זרעה נמי פירא הוא ואין חילוק בזרעה בין צחורה לארץ בין גאון ישראל וקיימא לן כהיא בריתא דעיקר היא דפרכין מינה לרב לעיל ומשמע דרב צמירא ליה כוופיה אלא דמיקל כרבי עקיבא בתוך לארץ וכן כתבו המוספות (ל: ד"ה והלכתא) אצל דעת הרשב"א (ל: ד"ה ר' אליעזר) כהר"י (י) וכן דעת הרמב"ם (ה"י):

ו צ"ע והוא מין איץ שעליו ראויים לאכילה וכו'. זרע פרוק כ"ד מצרכין (ל: אמר רב יהודה אמר רב לנך של ערלה צחורה לארץ זורק את האביונות ואוכל את הקפריסין למימרא דאביונות פירא ורמינהו על מיני נפשה על העלין ועל התמרות זורא פרי האדמה ועל האביונות ועל הקפריסין זורא פרי העץ הוא דאמר כרבי עקיבא דתנן רבי אליעזר אומר לנך מתעשר תמרות ואביונות וקפריסין רבי עקיבא אומר אין מתעשר אלא אביונות בלבד מפני שהוא פרי. ופירש רש"י מיני נפשה. הוא לנך לפי שגדלים זו כמה מיני אכילה קרי ליה מיני: תמרות. בתוך העלים גדלים כמין תמרות צולטין בעלה כמו בעלין של ערבה: אביונות. הוא הפרי: קפריסין. היא קליפה גדולה שפצות הפרי ענין קליפה שגדלה סביב אגוזים דקים. ואיתא חו צמירא (סג) רבינא אשכחיה למר בר רב אשי דקא זריק אביונות וקא אכיל קפריסין. וכתב הר"י (כה:) על זה [ו] והלכתא הכי ומדלגבי ערלה לאו פרי הוא גבי זרעה נמי לאו פירא זלל מצרכין עליהו זורא פרי העץ אלא זורא פרי האדמה וכתב הרא"ש (פ"ג) עליו ולא נהירא דמשמע דהא דאכיל מר בר רב אשי קפריסין לאו משום דהלכה כרבי עקיבא אלא משום דמיקל בדרך הלכה כמותו בתוך לארץ וכיון דנאכל ישראל פירא הוא לענין זרעה נמי פירא הוא ואין חילוק בזרעה בין צחורה לארץ בין גאון ישראל וקיימא לן כהיא בריתא דעיקר היא דפרכין מינה לרב לעיל ומשמע דרב צמירא ליה כוופיה אלא דמיקל כרבי עקיבא בתוך לארץ וכן כתבו המוספות (ל: ד"ה והלכתא) אצל דעת הרשב"א (ל: ד"ה ר' אליעזר) כהר"י (י) וכן דעת הרמב"ם (ה"י):

גדולות ורב אלפס מברכים עליהו זורא פרי האדמה. והראב"ד כתב זורא פרי העץ וכן כתב אדוני אבי הרא"ש ז"ל [ג] וכיון דאיכא פלוגתא דרבנותא טוב לברך עליהו זורא פרי האדמה לצאת ידי ספק דתנן בירך על פרי העץ זורא פרי האדמה יצא: ז—ח תמרים שכתשן קצת ואינו מרוסקין לגמרי זורא פרי

ז **תמרים** שכתשן קצת וכו'. (לח.) והלכתא תמרי ועבדינהו טרימא מצרכין עליהו זורא פרי העץ מאי טעמא צמילתייהו קיימי כדמעיקרא ופירש רש"י טרימא דבר הכתוש קצת ואינו מרוסק לגמרי לאו צמילתייהו קיימי ואין מצרכין עליו זורא פרי העץ מיהו נראה לזרין לנכך עליו זורא פרי האדמה ולא גדולות ורב אלפס מברכים עליהו זורא פרי האדמה. והראב"ד כתב זורא פרי העץ וכן כתב אדוני אבי הרא"ש ז"ל [ג] וכיון דאיכא פלוגתא דרבנותא טוב לברך עליהו זורא פרי האדמה לצאת ידי ספק דתנן בירך על פרי העץ זורא פרי האדמה יצא: ז—ח תמרים שכתשן קצת ואינו מרוסקין לגמרי זורא פרי

פרישה

(י) אדרבה יותר פשוט וכו'. אצל הרשב"א מפרש דכשהוא לרפואה השמן עיקר לכן מצרכין עליו זורא פרי העץ אצל כשאנו לרפואה האניגרון עיקר ומצרכין עליו שכל עד כאן לשון בית יוסף ויש לתמוה מה מפורש בדברי הרשב"א יותר ממה שכתב רבינו גוסא לעיל בשם הלכות גדולות דכתב גם כן דאין לברך אלא אם כן מצוין לרפואה ואי ליכא רפואה הוה אניגרון עיקר וכן תמה גם כן ד"מ על בית יוסף ומסיק וכתב זה לשונו וכתב שיש לתמוה אדברי רבינו בעל הערוך על מה שכתב כיון שנהנה למה לא יברך וכו' דזה לא קאמרי החולקים אלא אמרו שאינו מברך על השמן מטעם שהאניגרון הוא עיקר ולכן נראה לענין הלכתא דבברי הלכות גדולות והר"מ והרמב"ם ע"ל: ועוד אמאי כתב רבינו דיותר נראה סגרא ראשונה דכיון שהוא נהנה וכו' הא כבר כתב זה"ל דאניגרון עיקר מטעם דלאו לרפואה הוא ויש ליישב בדוחק דמשום דמלשון הלכות גדולות משמע דכשיש רפואה מהני מיניה ומשום הכי מצרכין על השמן וכשאין רפואה אין הנאה בשתימו ולכן אין

מצרכין עליו ולכן כתב רבינו עליו דזה נהנה דהא על כל פנים נהנה מהשמן ומסתברא דיותר יש לנכך מהנאה בלא רפואה אצל דברי הרשב"א מפורש דאף על גב דיש הנאה מהשמן אפילו בלא רפואה מכל מקום האניגרון עיקר וק"ל: ועיין צמירא דף (ל"ח) [ל"ו]. דמשמע שם דיש חילוק בין אם השמן הרבה או לא ולפי זה אפשר ליישב גם כן הקושיא הג"ל דור"ק: (ח) גדולים ולא כלום. וטעמא דמילתא דכשהן קטנים עיקר אכילתן היא הקליפה ואינה מרה וכשהן גדולים עיקר אכילתן הוא מה שצפנים והוא מר וכשהן מתוקים הוא להיפך כמ"ש לקמן בסיומן ר"ד (קפ:): (ט) ויש בעליו בסיון תמרות וכו'. פירש רש"י צולטין בעלה כמין תמרות כמו בעלין של ערבה: (י) ועל הקפריסין שגדלין גם כן עליו וכו'. הוא קליפה גדולה שפצות הפרי ענין קליפה שגדלה סביב אגוזים דקים: (יא) הקפריסין שגדלין גם כן עליו. אפשר שדקדק וכתב רבינו עליו דרעה לומר על הפרי כמו שפירש רש"י (ל: ד"ה קפריסין) וק"ל:

דרישה

[ג] וכיון דאיכא פלוגתא דרבנותא טוב לברך עליהו זורא פרי האדמה. עיין באשירי ובית יוסף הביאו שסתם הרא"ש ראיית הר"י בתשובה ניצחת מכל מקום לא הכריע רבינו בדברי הרא"ש אביו מפני רבים החולקים שבה"ג והרמב"ם והרשב"א הסכימו עם הר"י ובית יוסף הביאן עיין שם:

חדושי הגהות

[ו] הך והלכתא איתא בש"ס שלפנינו והכתי יוסף הביא דברים בשם הר"י והשיג עליהם ומלאמי הרא"ש על הך והלכתא שלא מן הגמרא הוא זה רק גירסת זה"ל הוא [וכ"כ החו"ס שם]:

הגהות והערות

[ז] כ"ה בכתה"י ובדפו"ר (חזן מפי"ב ר' שאקו שגירסתו "ואם מתקן") וברבינו יונה וברא"ש: